

تضاد ایده‌ها

بررسی تطبیقی رویکردهای مقاومت و سازش به تحولات منطقه

نویسنده: رضا حجت شمامی

تهران - اردیبهشت ۱۳۹۷

سرشناسه : حجت‌شمامی، رضا، ۱۳۵۷.

عنوان و نام پدیدآور : تضاد ایده‌ها: بررسی تطبیقی رویکردهای مقاومت و سازش به تحولات

منطقه/ نویسنده رضا حجت شمامی؛ ویراستار مریم حمیدی.

مشخصات نشر : تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری : ۱۶۸ ص.

شابک : 978-600-8438-30-4

وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه: ص ۱۵۹.

موضوع : ایران -- روابط خارجی -- ۱۳۵۸.

موضوع : Iran - Foreign relations - 1979 -

موضوع : ایران -- روابط خارجی -- خاورمیانه

موضوع : Iran - Foreign relations - Middle East -

موضوع : خاورمیانه -- روابط خارجی -- ایران

موضوع : Middle East - Foreign relations - Iran -

شناسه افزوده : حمیدی، مریم ویراستار

رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۷ / ۶ / ۱۶۵۰ / DSR

رده‌بندی دیویی : ۳۲۷/۵۵

شماره کتابشناسی ملی : ۵۱۹۸۱۳۰

www.asnoor.ir
Email:info@asnoor.ir

مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور

نام کتاب: تضاد ایده‌ها؛ بررسی تطبیقی رویکردهای مقاومت و سازش به تحولات منطقه

نویسنده: رضا حجت شمامی

ویراستار: مریم حمیدی

تایپ و صفحه‌آرا: مرضیه روشن‌روان

طراح جلد: جواد حسین‌خانی

چاپ و صحافی: اندیشه‌سازان نور

نوبت چاپ: اول - اردیبهشت ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۸۰,۰۰۰ ریال

کلیه حقوق این کتاب متعلق به مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور است.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
فصل اول: مبانی نظری؛ سیاست خارجی در جهان دگرگون	۱۵
مقدمه	۱۷
۱. تعریف سیاست خارجی	۱۸
۲. سیاست خارجی و منافع ملی	۲۳
۳. اهداف سیاست خارجی	۳۰
۴. نسبت ایران ها و آرمان ها با سیاست خارجی	۳۸
۵. سیاست آری - سیاست واقعی	۴۳
نتیجه گیری	۵۰
فصل دوم: دوگانه ؛ شاخص های تعیین سیاست خارجی ایران	۵۳
مقدمه	۵۵
۱. شاخص های سیاست خارجی مقاومت و سازش	۵۶
۲. مبنای فکری	۵۶
۲-۱. سیاست خارجی مقاومت	۵۶
۲-۲. سیاست خارجی سازش	۵۸
۳. اصول اساسی	۶۰
۳-۱. سیاست خارجی مقاومت	۶۰
۳-۲. سیاست خارجی سازش	۶۲
۴. روابط خارجی	۶۲
۴-۱. سیاست خارجی مقاومت	۶۲
۴-۲. سیاست خارجی سازش	۶۴
۵. نظام بین الملل	۶۴
۵-۱. سیاست خارجی مقاومت	۶۴
۵-۲. سیاست خارجی سازش	۶۷
۶. اولویت راهبردی	۶۸
۶-۱. سیاست خارجی مقاومت	۶۸
۶-۲. سیاست خارجی سازش	۶۹
۷. الگوی راهبردی در قبال آمریکا	۷۰
۷-۱. سیاست خارجی مقاومت	۷۰
۷-۲. سیاست خارجی سازش	۷۴

۷۴	۸. نگاه به نهضت‌ها
۷۴	۸-۱. سیاست خارجی مقاومت
۷۶	۸-۲. سیاست خارجی سازش
۷۶	۹. رویکرد امنیتی
۷۶	۹-۱. سیاست خارجی مقاومت
۷۸	۹-۲. سیاست خارجی سازش
۷۹	۱۰. نگاه به غرب
۷۹	۱۰-۱. سیاست خارجی مقاومت
۸۰	۱۰-۲. سیاست خارجی سازش
۸۱	۱۱. رژیم صهیونیستی
۸۱	۱۱-۱. سیاست خارجی مقاومت
۸۲	۱۱-۲. سیاست خارجی سازش
۸۳	نتیجه‌گیری
۸۵	فصل سوم: تضاد ایده‌ها در تحولات منطقه
۸۷	مقدمه
۸۸	۱. جایگاه خاورمیانه در سیاست خارجی ایران
۹۰	۲. تضاد ایده‌ها در تحولات منطقه
۹۰	۲-۱. افغانستان
۹۴	۲-۲. عراق
۹۷	۲-۳. بحرین
۱۰۱	۲-۴. سوریه
۱۰۷	۲-۵. یمن
۱۱۰	نتیجه‌گیری
۱۱۳	فصل چهارم: پیامدها و نتایج ایده‌ها
۱۱۵	مقدمه
۱۱۶	۱. پیامدهای سازش در سیاست خارجی
۱۱۶	۱-۱. عقب‌نشینی و پذیرش
۱۲۰	۱-۲. تخلیه ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی ایران
۱۲۱	۱-۳. کاهش قدرت ملی
۱۲۶	۱-۴. وابسته شدن به غرب
۱۲۷	۲. سیاست خارجی مقاومت
۱۲۸	۲-۱. دستیابی به آرمان‌های انقلاب اسلامی

۲-۲. حفظ اقتدار و امنیت ملی	۱۳۰
۲-۳. حفظ استقلال کشور از قدرت‌های بزرگ	۱۳۳
۲-۴. افزایش قدرت و نفوذ منطقه‌ای و بین‌المللی ایران	۱۳۷
نتیجه‌گیری	۱۴۳
نتیجه‌گیری	۱۴۵
منابع و مأخذ	۱۵۹

مقدمه

از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی و تثبیت جمهوری اسلامی ایران، دو رویکرد کلی در عرصه سیاسی کشور حضور پررنگی پیدا کرد که دیدگاه‌های آنها در چگونگی اداره کشور، بر عرصه سیاست خارجی نیز اثر گذاشت. ابتدا گفتمانی با رویکرد مقاومت محور که با حذف استعمار از زمان پهلوی بر استکبار جهانی تأکید داشت و ادامه راه مبارزه با آن را در مبارزه با آمریکا می‌دید. دیگری، گفتمانی که به جریان سازش و لیبرال یا اصلاح طلب معروف شد؛ جریانی که نسبت به استکبار دیدگاه متفاوت‌تری داشت و درباره آن سخت‌گیری‌های رویکرد اول را نمی‌پسندید. اختلاف نظر در مورد درستی یا نادرستی تسخیر لانه جاسوسی را می‌توان به این نسبت داد: نمونه ظاهرشده این اختلاف دانست. این در شرایطی بود که گفتمان کلان جمهوری اسلامی ایران، با دیدگاه اول همسان‌تر بود. با این وجود، هر دو دیدگاه مقاومت و سازش به عنوان خرده گفتمان‌های موجود در گفتمان کلان جمهوری اسلامی ایران، به زیست سیاسی خود ادامه دادند. دیدگاه مقاومت را می‌توان در تداوم دفاع مقدس، مبارزه با استکبار به رهبری آمریکا و متحدانش در جهان و رژیم صهیونیستی در منطقه، حمایت از مستضعفان جهان و تنفیذ مقاومتی مشاهده کرد. در عوض، دیدگاه سازش با سیاست‌های تعدیل و اعتدال، تنش زدایی، گفت‌وگوی تمدن‌ها، اتکا به کشورهای توسعه یافته و نپرداختن یا کمتر پرداختن به مسئله فلسطین به دنبال تعامل با نظام بین‌الملل است.

رویکرد مقاومت، نظم کنونی بین‌المللی را ناعادلانه می‌داند و در برابر آن اقدام می‌کند، اما دیدگاه سازش حتی اگر این نظم را هم نپذیرد، به دلیل مصلحت‌طلبی یا منفعت‌طلبی سعی در همکاری با آن دارد. این دو دیدگاه در طول ۴۰ سال اخیر همواره در متن و حاشیه سیاست جمهوری اسلامی ایران به حیات خود ادامه داده‌اند و به‌طور قطع اختلاف نظرهای بیان این دو رویکرد، باعث موضع‌گیری‌های آن‌ها علیه یکدیگر شده است. حال مسئله این است که کدام‌یک از دو خرده گفتمان با گفتمان کلان انقلاب

اسلامی که در قالب جمهوری اسلامی نضج گرفته، هماهنگ‌تر است؟ با نگاهی به قانون اساسی و رویکردهای اصلی و اولیه انقلاب می‌توان به این پرسش پاسخ روشن داد. گفتمان مقاومت با رویکرد ضدیت با استبداد و استکبار همواره بر اصول اولیه انقلاب که در قانون اساسی به آنها اشاره شده و توسط برخی از نهادهای مختلف حکومتی نیز اجرا می‌شود، تأکید دارد و تفکراتی غیر از این را غیرانقلابی و تجدیدنظرطلبانه می‌داند، اما دیدگاه دوم در حوزه‌های مختلف داخلی و خارجی پا را از آن فراتر گذاشته و در تعامل با نظام بین‌الملل، به سمت پذیرش آن پیش می‌رود که در قالب انقلاب و ضدیت با استکبار با عنوان سازش از آن نام برده می‌شود.

گنجان کلان انقلاب اسلامی در تعامل با نظام بین‌الملل و رویارویی با آمریکا و متحدانش در بالاترین حالت، اصل نرمش قهرمانانه را در نظر دارد، در حالی که خرده گفتمان سازش، اصل را در همراهی با نظم کنونی و حتی همکاری با آمریکا می‌بیند؛ بنابراین در ادامه زیست سیاسی خود با گفتمان کلان دچار چالش می‌شود. به ویژه که رویکردهای خرد و کلان آمریکانست به انقلاب اسلامی ایران، تضاد و دشمنی است نه تعامل و همکاری. این رویکرد آمریکایی بحوث باعث تقویت و بازسازی گفتمان مقاومت می‌شود تا بر این نکته کلیدی تأکید نماید که استکبار به دنبال تغییر نظام و حذف انقلاب اسلامی است.

در همین راستا، مخالفت‌های ساختاری و بنیادین آمریکا با جمهوری اسلامی ایران و تحریم‌های شکل گرفته توسط دولت‌های بیل کلینتون، باراک اوباما و نیز اتخاذ دکترین جنگ پیشگیرانه از سوی جورج بوش که پس از افغانستان و عراق، همواره جمهوری اسلامی ایران را تهدید به حمله می‌کرد، با دیدگاه‌های مقاومت برای بازارزه با استکبار هماهنگ‌تر به نظر می‌رسد. سیاست‌هایی که آمریکا در طول سال‌های پس از انقلاب در پیش گرفته، نشانگر اصل برخورد تمدن‌های این کشور است.

دیدگاه سازش معتقد است برای کاهش تهدیدات آمریکا یا کمرنگ کردن آن باید از بخشی از رویکردهای تنش‌زا فاصله گرفت و به سمت تعامل و همکاری با غرب پیش رفت. این دیدگاه، رمز ماندگاری انقلاب و جمهوری اسلامی را در اتخاذ این رویکرد دیده و بر این باور است که برای گشایش اقتصادی و گام برداشتن به سوی توسعه سیاسی - اقتصادی که بازتاب‌های اجتماعی و فرهنگی دارد، باید به سمت گفت‌وگو،

تنش‌زدایی و تعامل با دنیای بیرون حرکت کرد. با این حال حامیان گفتمان مقاومت که جهان خارج را تنها در آمریکا و غرب خلاصه نمی‌کنند، معتقدند تعامل با غرب نه تنها در توسعه اقتصادی تأثیری ندارد، بلکه با هجوم فرهنگی غرب، ساختار اجتماعی کشور نیز با مشکلات بنیادی هویتی روبه‌رو می‌شود؛ زیرا غرب در تداوم سیاست‌های خود که ضدیت با جمهوری اسلامی در رأس آنها قرار دارد، اصل فرهنگ اسلامی ایران را هدف گرفته است. با توجه به آنچه مختصراً به آنها اشاره شد، در این کتاب به اندیشه‌های دوگانه این دو خرده گفتمان، روش‌های اتخاذ شده از سوی آنها و رفتارهای سیاسی‌شان در قبال دولت‌های همسایه و جهان و همچنین چگونگی همراهی و مواجه شدن با مستضعفان و قدرتمندان جهان پرداخته می‌شود و در نهایت پیامدها و نتایج حاصل از آنها بر سیاست خارجی ایران مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.